

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

هفتمین کنفرانس آموزش شیمی ایران

۲۲ تا ۲۴ شهریور ۱۳۹۰ - زنجان

تحلیل محتوای کتاب درسی شیمی سال اول متوسطه در ارتباط با مهارت‌های زندگی

علی یوسفی

کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی، کارشناس آزمایشگاه شیمی پژوهش‌سرای خاتم‌الانبیای بيله‌سوار
yousefi50@yahoo.com

چکیده

مهارت‌های زندگی مهارت‌هایی هستند که به افراد کمک می‌کند تا زندگی خوب، شاد و موفقی داشته باشند. دستیابی به زندگی موفقیت‌آمیز در سال‌های اخیر مورد توجه دست‌اندرکاران نظام‌های آموزشی قرار گرفته است. کتاب‌های درسی علاوه بر کارکردهای رسمی آموزش، باید در زمینه‌های آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان نیز ایفای نقش کند. در این مطالعه، پژوهشگر به منظور بررسی نقش کتاب شیمی سال اول متوسطه در آموزش مهارت‌های اساسی زندگی به تحلیل محتوای کتاب مذکور پرداخته است. در تحلیل محتوا با رویکرد درسی، محتوای کتاب درسی مورد تحلیل قرار می‌گیرد و سپس در خصوص آن اظهار نظر می‌شود. یافته‌های مربوط به پژوهش تحلیل محتوا نشان داد که در محتوای کتاب درسی شیمی سال اول متوسطه به مهارت‌های خودآگاهی، همدلی، مقابله با هیجان و مقابله با استرس توجهی نشده است، و مهارت‌های تصمیم‌گیری، حل مسأله، تفکر خلاق، تفکر انتقادی و شهروند مسئول بودن تاحدودی مورد توجه واقع شده است، و بیش‌ترین توجه در این کتاب مربوط به حفظ محیط زیست می‌باشد. لازم است برنامه درسی شیمی، همه نگرش‌ها و مهارت‌ها را مدنظر قرار دهد تا دانش‌آموزان توانایی آن را پیدا کنند که پا به پای توسعه جهانی علم، معلومات خود را توسعه دهند و در نهایت شهروندانی سازگار با جامعه در حال تغییر باقی بمانند.

مقدمه

هدف آموزش مهارت‌های زندگی، ارتقای سلامت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در دانش‌آموزان می‌باشد. در سال‌های اخیر تغییرات عمده‌ای در روند زندگی انسان‌ها به وجود آمده است. رشد و پیشرفت امکانات، تکنولوژی، افزایش جمعیت، فقر و فقدان آموزش‌های لازم جهت مقابله با این تغییرات از عواملی هستند که ممکن است زندگی هر فرد را تهدید کند. در این شرایط کودکان و نوجوانان به دلیل ویژگی‌های خاص در معرض آسیب‌پذیری بیش‌تری قرار دارند. از این روی شایسته است توانمندسازی کودکان و نوجوانان جهت مقابله و پیشگیری از رفتارهای پرخطر در محیط آموزشی مانند مدرسه مورد توجه قرار گیرد. کودکان و نوجوانان حق دارند که از آموزش عمومی برخوردار شوند تا آنچه را که برای داشتن یک زندگی سالم و موفق نیاز دارند در مدارس بیاموزند. چنین آموزشی باید شامل موضوعاتی باشد که مورد علاقه و نیاز واقعی آنان است. این کار با در نظر گرفتن آموزش مهارت‌های زندگی در برنامه درسی دانش‌آموزان، همراه با فراهم شدن یک محیط تشویق‌کننده در مدرسه میسر است، محیطی که دانش‌آموزان بتوانند در آن به خود و به سایر افراد مدرسه احترام بگذارند، عقاید خود را به شکلی که موجب آزرده‌گی دیگران نگردد، ابراز کنند و در مسیر آموزش، نقش فعال داشته باشند.

تحلیل و بررسی کتاب‌های درسی به دست‌اندرکاران و مؤلفین کتاب‌های درسی کمک می‌کند تا در هنگام تهیه و تدوین محتوای کتاب درسی تصمیم‌های منطقی را اتخاذ نمایند. نوعی از تحلیل‌ها که برای برنامه‌ریزان درسی، مؤلفین مفید و ضروری است، تحلیل محتوا است. تحلیل محتوا یک روش منظم برای توصیف عینی و کمی (دلار، ۱۳۸۰، ص ۲۷۵) محتوای کتاب‌ها و متون برنامه درسی یا مقایسه پیام‌ها و ساختار محتوا با اهداف برنامه درسی می‌باشد. تحلیل محتوای یک کتاب می‌تواند به ما بگوید که کتاب مورد بحث از چه مطالبی تشکیل شده است، چه نکاتی در آن بیش‌تر مورد تأکید قرار گرفته است. در این روش، اطلاعات به صورت منظم کدگذاری و به نحوی طبقه‌بندی می‌گردند که پژوهشگر بتواند آن‌ها را به صورت کمی تجزیه و تحلیل کند. کتاب شیمی سال اول متوسطه، طی چهار بخش، چهار عنصر پیشنهادی یونان باستان را با نگاهی امروزی، مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش، محتوای این کتاب در ارتباط با آموزش مهارت‌های زندگی به دانش‌آموزان مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است. هدف از این تحلیل این بوده است که کتاب درسی